

De zwarte rat in Ospel-Budschop: van inventarisatie tot pilotcoördinatie

De inventarisatie van de Nederlandse diersoorten is relatief goed geregeld. Er bestaan gedetailleerde verspreidingskaarten van broedvogelsoorten, op verschillende websites worden waarnemingen van dagvlindersoorten nauwkeurig bijgehouden en bij bevoegde instanties is precies bekend waar het vliegend hert zich bevindt. Hoe tekenend is het verschil tussen deze soorten en een soort als de zwarte rat (*Rattus rattus*, L.). Een goed en recent overzicht van de verspreiding van deze rattensoort is in Nederland niet voorhanden. Dat terwijl er bij het KAD steeds meer signalen binnenkomen van overlast van deze rattensoort en juist 'inventarisatie' de eerste stap naar het oplossen van dit probleem is.

Om reden dat er bij het KAD steeds meer klachten binnenkwamen van overlast door de zwarte ratten, zowel bij particulieren als bij varkenshouders, pluimveehouders en andere agrarische bedrijven, mede gelet op de gevaren die de aanwezigheid van zwarte ratten met zich meebrengt, denk hierbij aan het toebrengen van schade aan gebouwen en voedselvoorraden en het overdragen van ziekten op mens en dier, heeft het KAD zelf in 2006 het verspreidingsgebied van deze soort in kaart gebracht. Onder gemeenten, GGD-en en bestrijdingsbedrijven is een enquête uitgeschreven en verstuurd, wat een enorme respons tot gevolg had en wat heeft geleid tot een beter beeld van de verspreiding van de rat. Maar dat was niet het enige resultaat. Eén van de respondenten, de gemeente Nederweert, gaf aan veel overlast te ervaren en graag bereid te zijn hun medewerking te verlenen bij een verdere aanpak. Hierop heeft de gemeente een persbericht verzonden en een informatieavond belegd voor inwoners van de gemeente.

Belang melding plaagdieren

Er kwamen gesprekken op gang met diverse gemeenten en de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB). Op het hoofdkantoor van LLTB te Roermond is op 1 februari 2007 een minisymposium georganiseerd. Hier was een vertegenwoordiging aanwezig van diverse gemeenten, de provincie, LLTB en het Ministerie van VROM.

Na een lange voorbereiding werd op 24 september 2008 in het gemeentehuis van Nederweert een officieel begin gemaakt met de pilot zwarte rat in Noord-Limburg, waarin getracht werd de zwarte rat op een gecoördineerde manier aan te pakken. Tijdens een persconferentie gaven de deelnemers aan de pilot een toelichting op de voorgeschiedenis, de noodzaak en de werkwijze. Wethouder Thieu Beelen vertelde hoe overheden (Rijk, gemeente en provincie), de LLTB, plaagdiermanagementbedrijven en het KAD elkaar uiteindelijk vonden. De gemeente doet er veel aan om het meldingsgedrag van bewoners en bedrijven te stimuleren via het verlagen van drempels en het intensiveren van de voorlichting.

De gemeente Nederweert vervult met dit pilotproject een landelijke voorbeeldfunctie. Dat voorbeeld is van groot belang omdat de melding van plaagdieren in veel gemeenten niet wordt gestimuleerd en de rijksoverheid slechts op afstand actief is. Een vraag van een aanwezige journalist naar aantallen zwarte ratten en de ernst van de problematiek illustreert

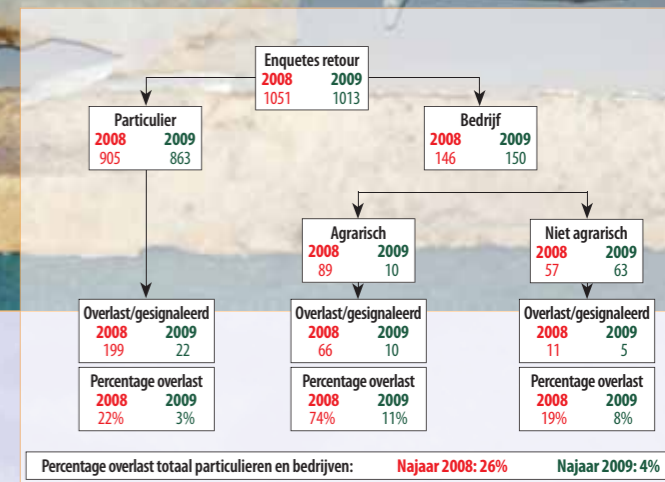
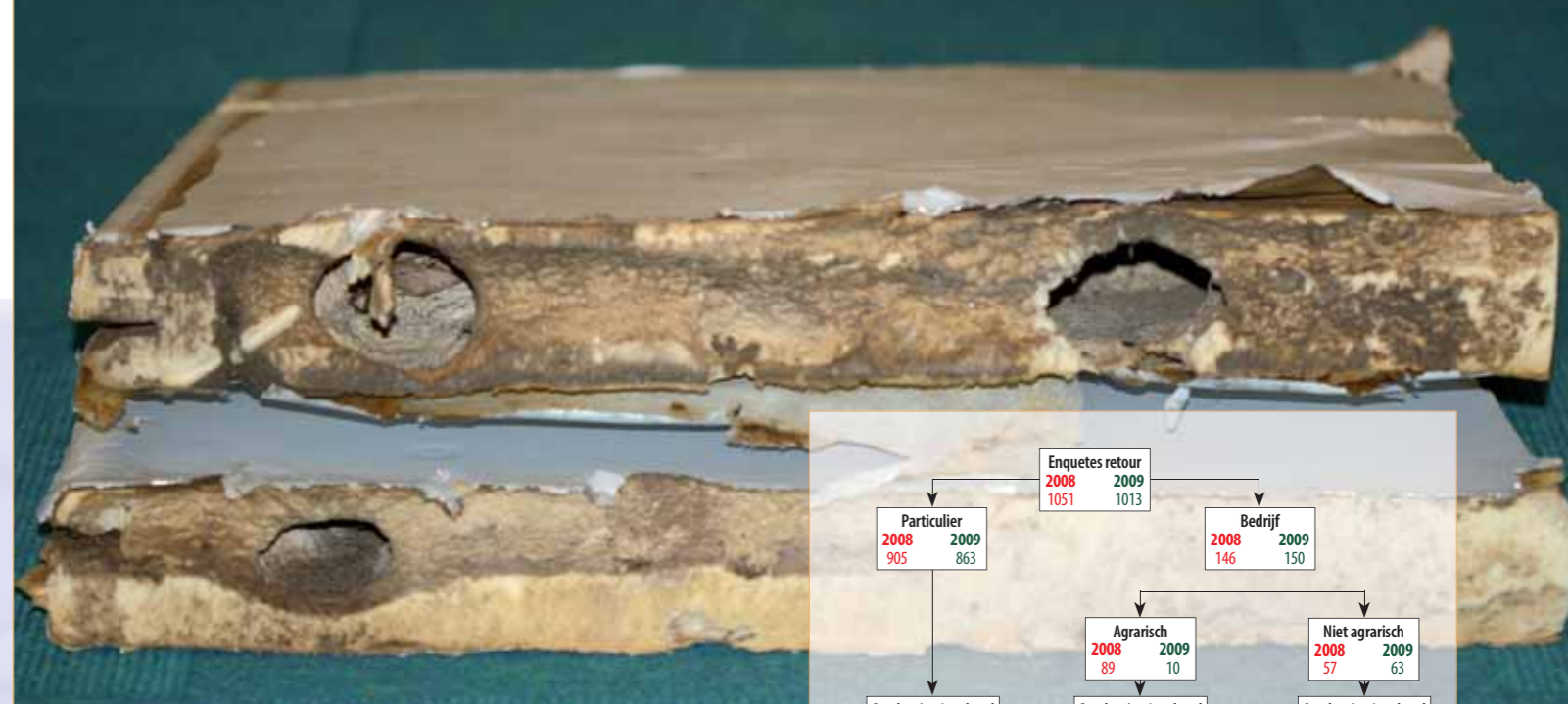
de kern van de plaagdierproblematiek in Nederland. Niemand weet precies hoeveel zwarte ratten er rondlopen. Wel is bekend dat het om regionaal gezien grote aantallen gaat.

Enquête 2008

De pilot bestond enerzijds een enquête, die zowel in het najaar van 2008 als in het najaar van 2009 is verzonden aan circa 2500 adressen in het onderzoeksgebied, bestaande uit het kerkdorp Ospel en buurtschap Budschop. Hierin konden zowel particulieren als bedrijven aangeven of zij overlast ondervonden van de zwarte rat. Anderzijds bestond de pilot uit inspecties bij

- particulieren, uitgevoerd door de gemeente Nederweert;
- bedrijven, uitgevoerd door professionele bestrijdingsbedrijven (Van Eck Bedrijfshygiëne, Ongediertebestrijding en Hygiënische dienst Van Heugten & Slaats, Protekta Plaagdierbestrijding en Vink Bedrijfshygiëne), de gemeente Nederweert en het KAD.

Bij de eerste enquêteronde zijn 1051 enquêtes retour gezonden; 905 daarvan afkomstig van particulieren. In 22% (199 enquêtes) van de retourgezonden enquêtes is aangegeven dat er sprake is van overlast of dat de zwarte rat is gesignaleerd. De overige enquêtes zijn afkomstig van bedrijven; 89 van agrarische en 57 van niet agrarische bedrijven. Van de agrarische bedrijven geeft bijna drie kwart aan (74%, 66 van de 89 enquêtes), overlast te hebben of de rat te hebben gesignaleerd. Dit percentage is aanzienlijk lager bij de niet agrarische bedrijven, namelijk 19% (11 van de 57 bedrijven).

Zoals te verwachten valt, was het probleem bij agrarische bedrijven groter dan bij niet agrarische bedrijven. Het percentage van alle geretourneerde enquêtes waarin wordt aangegeven dat er sprake is van overlast of een signalering, bedraagt ruim een kwart (26%).

Gecoördineerde aanpak

Op basis van deze resultaten is een door het KAD gecoördineerde aanpak op poten gezet, waarbij inspecties zijn uitgevoerd bij particulieren die aangaven veel overlast te hebben van de rat, en bij bedrijven waarvan geen enquête retour is ontvangen. In totaal is aan circa 150 bedrijven een bezoek gebracht. De grootschalige aanpak van het probleem bleek een goed initiatief om de bestrijding van de zwarte rat in combinatie met een goede advisering een extra impuls te geven.

Enquête 2009

Om te zien wat het effect was van deze gecoördineerde aanpak is circa een jaar na de eerste enquêteronde nogmaals een enquête rondgestuurd. Het aantal geretourneerde enquêtes bedroeg 1013 exemplaren. Het aantal meldingen van overlast op de enquêtes is bij alle partijen afgenomen. Waar in 2008 op 22% van de ingestuurde enquêtes van particulieren werd aangegeven dat er overlast was van ratten of dat de rat was gesignaleerd, is dat percentage in 2009 gedaald tot 3% (22 van de 863 enquêtes). Bij de agrarische bedrijven is het aandeel aan bedrijven dat aangaf overlast te hebben met bijna 65% afgenomen, van 74% in 2008 tot 11% in 2009 (10 van 87 teruggezonden enquêtes). Ook het percentage niet-agrarische bedrijven met overlast is gedaald, van 19% in 2008 tot 8%, een jaar later (5 van 63 enquêtes). Het percentage van het totaal aantal enquêtes waarin wordt aangegeven dat er sprake is van overlast of signalering is aanzienlijk afgenomen en bedraagt nog maar 4%, ten opzichte van 26% in 2008.

Resultaat

Natuurlijk is dit een uitstekend resultaat, maar het is nog niet het nulpunt. Juist nu moet deze gecoördineerde aanpak doorgezet worden om het probleem definitief aan banden te leggen. Bijvoorbeeld door het blijven verspreiden van informatie en kennis, het opstellen en implementeren van een uniform plaagdierbeheersplan voor alle agrarische bedrijven, toezicht houden op de uitvoering van dit beheersplan en het herintroduceren van de meldingsplicht bij overlast van de zwarte rat om het probleem te kunnen blijven inventariseren. Gelukkig zijn er al gesprekken gaande met diverse andere (buur)gemeenten om ook daar deze wijze van aanpak toe te passen zodat dit als een olievlek zal gaan werken. Uiteindelijk moet deze gezamenlijke aanpak leiden tot het terugdringen van de zwarte rat. Het KAD zal zich hiervoor blijven inspannen.

Kennis en deskundigheid

Gedurende de pilot zijn in samenwerking met de LLTB, door het KAD enkele cursussen verzorgd voor agrariërs waarbij men werd geïnformeerd over het leefgedrag en de bestrijding van de zwarte rat. De interesse voor deze cursussen was gezien de opkomst zeer groot. De avonden werden als erg leerzaam ervaren.

Samenwerking agrariër en plaagdierbeheersbedrijf

Met de kennis die de agrariërs door middel van de cursus opdoen, kunnen deze een (betere) rol vervullen bij de uitvoering van het bestrijdingsplan. Doordat een agrariër iedere dag op het bedrijf aanwezig is, weet deze als geen ander waar zich problemen voordoen en waar inzet noodzakelijk is. Het KAD ziet hierin een verschuiving in de (professionele) rol van een plaagdierbeheersbedrijf. In plaats van een volledig uitvoerende rol ligt er voor een plaagdierbeheersbedrijf een grotere rol van supervisie waarbij de agrariër wordt geadviseerd en aangestuurd bij de uitvoering van de bestrijding. Deze extra betrokkenheid en de permanente aandacht zal een positieve bijdrage leveren aan het uiteindelijke resultaat.